

Sygn. akt I UK 309/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lipca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Krzysztof Staryk

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania K. Spółki Akcyjnej w K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

z udziałem zainteresowanego K. G.

o podleganie ubezpieczeniu społecznemu i podstawę wymiaru składek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 lipca 2016 r.,

skargi kasacyjnej K. Spółki Akcyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 26 lutego 2015 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 3 czerwca 2014 r. oddalił odwołanie K. Spółki Akcyjnej (dalej jako płatnik składek) od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 lutego 2013 r. ustalającej podleganie K. G. (dalej jako

zainteresowany) obowiązkowi ubezpieczeń społecznych oraz określającej podstawę wymiaru składek na te ubezpieczenia.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia. Zaskarżoną decyzją organ rentowy stwierdził, że zainteresowany z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy cywilnoprawnej o profesjonalne uprawianie piłki nożnej u płatnika składek podlega ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu. W dniu 14 listopada 2005 r. strony zawarły kontrakt-umowę, której przedmiotem było ustalenie zasad profesjonalnego uprawiania piłki nożnej przez zawodnika na rzecz klubu sportowego wraz z prawem do wykorzystania wizerunku zawodnika. W treści umowy zostały szczegółowo opisane wzajemne prawa i obowiązki stron kontraktu. W toku wykonywania umowy jej strony rozwiązały kontrakt na podstawie porozumienia zawartego w dniu 17 stycznia 2011 r. Na mocy tego porozumienia płatnik składek wypłacił zainteresowanemu kwotę 50.000 zł w dwóch ratach po 25.000 zł - w lutym i marcu 2011 r. Kwota ta była niższa niż wartość niewypłaconego wynagrodzenia wynikającego z realizacji umowy z 14 listopada 2005 r. i aneksów do tej umowy. W okresie od 14 listopada 2005 r. do 31 stycznia 2011 r. zainteresowany z tytułu zawartej umowy był zgłoszony do ubezpieczeń społecznych oraz ubezpieczenia zdrowotnego, Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Po wypłaceniu zainteresowanemu w lutym i marcu 2011 r. kwot po 25.000 zł na podstawie porozumienia z dnia 17 stycznia 2011 r., płatnik nie naliczył składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stwierdził, że spór w sprawie dotyczył określenia, czy organ rentowy zasadnie przyjął podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych dla zainteresowanego. Płatnik składek twierdził bowiem, że wypłacone zainteresowanemu w lutym i w marcu 2011 r. kwoty po 25.000 zł stanowiły odszkodowanie za zerwanie kontraktu, a w rezultacie nie były przychodem będącym podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. W ocenie Sądu pierwszej instancji, sporna kwota została wypłacona jako należne wynagrodzenie wynikające z wykonywania łączącej strony umowy z dnia 14 listopada 2005 r., co wynika z konsekwentnych zeznań zainteresowanego.

Kwota ta - jako przychód z działalności wykonywanej osobiście, o którym mowa w art. 13 pkt 8 ustawy o podatku dochodowym, czyli przychód z tytułu wykonywania usług na podstawie umowy zlecenia uzyskany od osoby prawnej - stanowi przychód, o którym stanowi art. 18 ustawy systemowej.

Wyrokiem z dnia 26 lutego 2015 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację płatnika składek od powyższego wyroku.

W wyniku uzupełnienia postępowania dowodowego Sąd odwoławczy ustalił, że w dniu 3 stycznia 2011 r. zainteresowany zawarł umowę z Klubem Sportowym [...] na czas od 1 stycznia do 30 czerwca 2011 r. Umowa ta została zawarta jeszcze w trakcie trwania kontraktu o profesjonalne uprawianie piłki nożnej łączącej zainteresowanego z płatnikiem składek, a zatem w okresie od 1 do 17 stycznia 2011 r. zainteresowanego łączyły dwie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że w takiej sytuacji w grę wchodzi zbieg tytułów objęcia ubezpieczeniem, przewidziany w art. 9 ust. 1b oraz ust. 2 ustawy systemowej. Zbieg ten ustawodawca rozstrzyga co do zasady w ten sposób, że osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami społecznymi z kilku tytułów jest objęta ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. W okolicznościach faktycznych sprawy nie budzi wątpliwości, że wcześniejszą umową był kontrakt zawarty przez zainteresowanego z płatnikiem składek.

Oceniając pochodzenie (źródło) kwoty będącej przedmiotem sporu w niniejszej sprawie, Sąd drugiej instancji uznał, że chociaż jej wypłata nastąpiła już po ustaniu łączącego strony stosunku prawnego, to była ściśle związana z kontraktem rozwiązanym na podstawie porozumienia stron. Płatnikiem składek w rozumieniu art. 4 pkt 2 ustawy systemowej jest zatem płatnik pozostający w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie zainteresowanego ubezpieczeniami społecznymi, który wypłacił należność tytułem wynagrodzenia wynikającego z zawartego kontraktu, co wynika bezpośrednio z zeznań zainteresowanego. Obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym podlegają bowiem osoby fizyczne, między innymi zleceniobiorcy (w tym także osoby, do których stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące umowy zlecenia) od dnia oznaczonego w umowie

jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia umowy.

Sąd odwoławczy podniósł nadto, że § 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 2236, dalej jako rozporządzenie z 1998 r.) w brzmieniu z okresu rozwiązania kontraktu odnosi się wyłącznie do odszkodowania z tytułu wygaśnięcia lub rozwiązania stosunku pracy, nieuzasadnionego lub niezgodnego z prawem wypowiedzenia umowy o pracę lub jej rozwiązania bez wypowiedzenia, skrócenia okresu jej wypowiedzenia. W wyroku z dnia 28 stycznia 2010 r., II UK 199/09 (LEX nr 583811) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że Minister Pracy i Polityki Socjalnej w powołanym rozporządzeniu z 1998 r. określił szczegółowe zasady ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Treść przepisów tego rozporządzenia wyraźnie wskazuje jednak, że dotyczą one tylko stanowiącego podstawę wymiaru składek przychodu osiąganego przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy (§ 1) oraz - przez odpowiednie zastosowanie - przychodu osiąganego przez osoby wykonujące pracę nakładczą, funkcjonariuszy Służby Celnej i osób wykonujących odpłatnie pracę w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania (§ 5 ust. 1), a poza § 1 - także przychodu osiąganego przez członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych. Przepisy rozporządzenia nie dotyczą natomiast przychodu osiąganego przez ubezpieczonych z innych tytułów, w tym także zleceniobiorców wymienionych w art. 18 ust. 3 ustawy systemowej.

W skardze kasacyjnej płatnik składek zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj.: 1) niezastosowanie art. 9 ust. 2 oraz art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10 ustawy systemowej w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie i tym samym przyjęcie, że osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej, przy jednoczesnym pominięciu dalszej części przepisu art. 9 ust. 2 tej ustawy, zgodnie z którym osoba taka może jednak dobrowolnie, na swój wniosek,

być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń, z zastrzeżeniem ust. 7, co skutkowało uznaniem, że zainteresowany był objęty obowiązkowo ubezpieczeniami wyłącznie u płatnika składek, podczas gdy zawierając umowę z Klubem Sportowym [...] zmienił tytuł ubezpieczeń wobec zgłoszenia go - na jego wniosek - do ubezpieczeń przez wskazany Klub, przy jednoczesnym braku oświadczenia zainteresowanego, że stanowi on dodatkowy tytuł ubezpieczeń społecznych; 2) niewłaściwe zastosowanie § 5 ust. 2 w związku z § 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z 1998 r. w związku z art. 21 ustawy systemowej oraz błędne przyjęcie, że odszkodowanie wypłacone na skutek rozwiązania kontraktu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, stanowi przychód będący podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe; 3) art. 8 ust. 2 uchwały nr II/12 z dnia 19 maja 2002 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej (dalej jako PZPN) - Zasady regulujące stosunki pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem profesjonalnym, załącznik do typowego kontraktu o profesjonalne uprawianie piłki nożnej (umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej zawartej pomiędzy zawodnikiem profesjonalnym a klubem sportowym), zgodnie z którym zawodnik może zawrzeć tylko jeden kontrakt na ustalony w kontrakcie czas jego obowiązywania, przez jego niezastosowanie i przyjęcie, że istniały jednocześnie dwie łączące zainteresowanego umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, podczas gdy zainteresowany był objęty obowiązkowo ubezpieczeniami z tytułu kontraktu o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawartego z Klubem Sportowym [...], a płatnik składek na mocy porozumienia z dnia 17 stycznia 2011 r. dokonał na jego rzecz wypłaty w dwóch ratach odszkodowania, które nie jest objęte obowiązkiem odprowadzenia obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, a także o uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest niezasadna.

Na gruncie sformułowanych w niej zarzutów skarżący prezentuje dwie koncepcje. Zgodnie z jedną, należność wypłacona zainteresowanemu na podstawie porozumienia z dnia 17 stycznia 2011 r. była – w świetle postanowień uchwały nr II/12 Zarządu PZPN z dnia 19 maja 2002 r. – odszkodowaniem za rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, do którego znajdował zastosowanie § 5 ust. 2 w związku z § 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z 1998 r. W myśl drugiej koncepcji – zainteresowany, wobec zawarcia w dniu 28 stycznia 2011 r. kontraktu z innym klubem piłkarskim (wbrew niekwestionowanemu ustaleniu Sądu odwoławczego, że do zawarcia kontraktu doszło 3 stycznia 2011 r. na okres od 1 stycznia 2011 r.) i zgłoszenia go do ubezpieczeń społecznych przez ten klub, zmienił tytuł ubezpieczeń w rozumieniu art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej. Żadna z tych koncepcji nie może odnieść zamierzonego skutku.

Stosownie do § 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z 1998 r., podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne nie stanowią odprawy, odszkodowania i rekompensaty wypłacone pracownikom z tytułu wygaśnięcia lub rozwiązania stosunku pracy, w tym z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, nieuzasadnionego lub niezgodnego z prawem wypowiedzenia umowy o pracę lub rozwiązania jej bez wypowiedzenia, skrócenia okresu jej wypowiedzenia, niewydania w terminie lub wydania niewłaściwego świadectwa pracy. Powołując się na pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 28 stycznia 2010 r., II UK 199/09, Sąd drugiej instancji stwierdził, że w świetle § 5 powołanego rozporządzenia zasada ta nie znajduje zastosowania do zleceniobiorców wymienionych w art. 18 ust. 3 ustawy systemowej. Uszło jednak uwagi Sądu odwoławczego, że wyrok Sądu Najwyższego odnosił się do stanu prawnego obowiązującego przed 1 sierpnia 2010 r. Z tym dniem zostało zmienione brzmienie § 5 rozporządzenia z 1998 r., który w spornym okresie stanowił w ust. 2, że przepisy § 2-4 stosuje się odpowiednio przy ustalaniu podstawy wymiaru składek członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych oraz osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Rację ma zatem skarżący, że

przy przyjęciu, iż wypłacona zainteresowanemu należność stanowiła odszkodowanie z tytułu wcześniejszego rozwiązania kontraktu, mógłby do niej znaleźć odpowiednie zastosowanie § 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z 1998 r.

Rzecz jednak w tym, że Sąd drugiej instancji – dokonując wykładni porozumienia z dnia 17 stycznia 2011 r. – przede wszystkim przyjął, iż sporne świadczenie nie miało charakteru odszkodowania, ale stanowiło w istocie wynagrodzenie z tytułu rozliczenia łączącego strony kontraktu. Ocenę tę skarżący zwalcza jedynie powołaniem się na postanowienia uchwały Zarządu PZPN nr II/12 z dnia 19 maja 2002 r. – Zasady regulujące stosunki pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem profesjonalnym, stanowiące integralną część zawieranej z zawodnikiem profesjonalnym umowy cywilnoprawnej. Tymczasem prawem materialnym w rozumieniu art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. są jedynie normy prawne wypływające ze źródeł prawa wymienionych w art. 87 ustawy zasadniczej (Konstytucji, ustaw, umów międzynarodowych, aktów normatywnych niższego rzędu). Do źródeł prawa powszechnie obowiązującego nie należą statuty osób prawnych, uchwały ich organów czy umowy. Naruszenie wyłącznie zawartych w nich postanowień nie może więc stanowić objętego przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. podstawą kasacyjną naruszenia prawa materialnego. Skuteczne przytoczenie w ramach pierwszej postawy kasacyjnej naruszenia konkretnego postanowienia statutu, uchwały, czy umowy, polegającego w szczególności na jego błędnej wykładni, wymaga, ze względu na charakter prawny źródła tego postanowienia, powiązania z art. 65 k.c. Przepis ten reguluje wykładnię oświadczeń woli i umów (porozumień) według wskazanych w nim kryteriów interpretacji. Kwestionując wykładnię, skarżący powinien więc wykazać, na czym polega jej wada z punktu widzenia zawartych w art. 65 k.c. dyrektyw interpretacyjnych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2012 r., IV CSK 82/12, LEX nr 1232619). Takiej konstrukcji skarżący nie stosuje, co powoduje, że kwestia objęta zarzutem błędnej oceny charakteru świadczenia wypłaconego zainteresowanemu w ramach zawartego przez strony porozumienia uchyla się spod rozważań Sądu Najwyższego.

Zarzut obraży przez Sąd drugiej instancji art. 6 ust. 1 pkt 2, 5, 6 i 10 ustawy systemowej jest niezrozumiały, gdyż przepisy te dotyczą podlegania obowiązkowo

ubezpieceniom społecznym przez osoby wykonujące pracę nakładczą, posłów i senatorów, osoby prowadzące pozarolniczą działalność oraz osoby z nimi współpracujące i duchownych, do których zainteresowany się nie zaliczał.

Do rozważenia pozostaje zatem zarzut naruszenia art. 9 ust. 2 oraz art. 6 ust. 1 pkt 4 tej ustawy. W świetle powołanych przepisów, w przypadku zbiegu kilku tytułów podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym przez osobę wykonującą pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4), obowiązuje zasada pierwszeństwa w czasie, polegająca na objęciu danej osoby ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Osoba ta może jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń (art. 9 ust. 2).

W ramach zarzutu naruszenia powołanych przepisów skarżący wywodzi, że zainteresowany – zawierając kontrakt o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z innym klubem – zmienił tytuł ubezpieczeń społecznych w rozumieniu art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej. Po pierwsze, twierdzenia skarżącego w tym zakresie są niekonsekwentne, gdyż raz twierdzi, że zgłoszenie zainteresowanego do ubezpieczeń społecznych przez poznański klub piłkarski nastąpiło na wniosek ubezpieczonego (przy braku jego oświadczenia, że będzie to dodatkowy tytuł ubezpieczeń społecznych), a drugi raz – iż wyrażając zgodę na takie zgłoszenie (przy braku oświadczenia, że będzie to dodatkowy tytuł ubezpieczeń społecznych) zainteresowany w „sposób dorozumiany zmienił swój tytuł ubezpieczenia”. Po drugie, twierdzenia skarżącego pozostają poza niekwestionowanym stanem faktycznym sprawy, którym Sąd Najwyższy jest związany na podstawie art. 398¹³ § 2 k.p.c. i z którego wynika, że zainteresowany z tytułu zawartej ze skarżącym umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej był zgłoszony do ubezpieczeń społecznych w okresie od 14 listopada 2005 r. do 31 stycznia 2011 r. Po trzecie i najistotniejsze, twierdzenia skarżącego zostały po raz pierwszy wyrażone dopiero w skardze kasacyjnej i w związku z tym opierają się na faktach, które nie wynikają z poczynionych w sprawie ustaleń. Tymczasem w postępowaniu kasacyjnym strona

może powoływać zarzuty naruszenia prawa materialnego, których nie podnosiła w toku dotychczasowego postępowania, ale wyłącznie w odniesieniu do stanu faktycznego sprawy stanowiącego podstawę zaskarżonego wyroku sądu drugiej instancji (art. 398¹³ § 2 k.p.c., por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2006 r., I PK 299/05, OSNP 2007 nr 15-16, poz. 214 i powołane w nim wcześniejsze orzecznictwo; z dnia 16 października 2008 r., III PK 32/08, LEX nr 1353230; z dnia 5 czerwca 2009 r., I UK 19/09, LEX nr 515697). W konsekwencji zarzut sformułowany jako naruszenie prawa materialnego, a oparty na faktach niewynikających z poczynionych w sprawie ustaleń, nie może stanowić usprawiedliwionej podstawy skargi kasacyjnej.

Z tych względów skarga kasacyjna podlega oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

kc